

Ochrona prawna nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego

Legal Protection of Names of Bodies Protecting Public Security and Order

One of the basic goals of the state is to ensure and to protect public safety and order. It is a special role of specialized bodies. The names of these bodies, such as "Police", "Border Guard", "State Protection Service", etc. are subject to special legal protection, preventing the use of these names by other entities. The purpose of this study is to indicate the basis and principles for the protection of the names indicated above and legal consequences of their unauthorized use. Until now, this issue has solely been reduced to criminal law. Authors extend this protection to civil law.

Wojciech Lis

*Profesor Katolickiego Uniwersytetu
Lubelskiego Jana Pawła II*

ORCID – 0000-0002-9014-0749

Grzegorz Tylec

*Profesor Katolickiego Uniwersytetu
Lubelskiego Jana Pawła II*

ORCID – 0000-0003-2016-4523

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo i porządek publiczny,
zadania państwa, ochrona nazwy, dobra
prawne, dobra osobiste, odpowiedzialność
karna

Keywords:

public safety and order, state tasks, names
protection, legal rights, personal rights,
criminal liability

<https://doi.org/10.36128/pri.vi32.59>

1. Uwagi wprowadzające

Podstawowym celem i zadaniem państwa jest ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego¹.

-
- 1 Pojęcia bezpieczeństwa i porządku publicznego wzajemnie się uzupełniają i dookreślają, zależność ta jest powszechnie znana i nie budzi większych zastrzeżeń. Pomimo istnienia ścisłych wzajemnych relacji, które prowadzą do uznania, że zapewnienie i ochrona bezpieczeństwa publicznego jest jednym z warunków zapewnienia i ochrony porządku publicznego, a z drugiej strony, umacnianie porządku publicznego wpływa na utrzymanie bezpieczeństwa publicznego, pojęcia te nie są tożsame. Niemniej jednak bezpieczeństwo i porządek publiczny mają

Bez nich korzystanie z innych wartości oraz realizacja funkcji państwa byłaby iluzją. Państwo działa poprzez swoje organy, pośród których szczególną rolę pełnią organy wyspecjalizowane w działaniach na rzecz zapewnienia i ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego². W związku z wykonywaniem tych działań przysługują im szczególnie kompetencje umożliwiające ingerowanie w sferę wolności i praw człowieka i obywatela. Z tego powodu realizacja tych kompetencji jest ściśle reglamentowana i pozostaje pod stałą kontrolą, która ma zapobiegać niebezpieczeństwu przekształcenia się tych działań w swego rodzaju terror państwowy. Skoro państwo działa poprzez swoje organy, to wynika stąd, że organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego działają w imieniu i na rzecz państwa. By jednoznacznie kojarzyć i bez trudu móc powiązać przedsięwzięte działania z organami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, a jednocześnie wyeliminować możliwość nieuprawnionego korzystania z ich nazw przez inne podmioty w celu realizacji ich partykularnych interesów, prawodawca objął nazwy tych organów ochroną prawną.

W dotychczasowym piśmiennictwie prawniczym brak opracowań dotyczących zakresu ochrony prawnej nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Celem niniejszego artykułu jest ustalenie zasad ochrony tego rodzaju nazw, zakresu ich używania, m. in w działalności komercyjnej, oraz wskazanie instrumentarium prawnego umożliwiającego ich ochronę. Główną tezę badawczą artykułu jest założenie, że wskazane wyżej nazwy należy traktować w sposób podobny do nazwy osoby prawnej, a ich ochronę prawną należy wyprowadzić z przepisów dotyczących ochrony dóbr osobistych osób prawnych. Pytania badawcze odnoszą się do tego, czy można mówić o istnieniu prawa podmiotowego do nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz, czy istniejące przepisy

wspólny zakres regulacji, jakim jest ochrona interesu publicznego (dobra wspólne). Ze względu na to, że pojęcia te były przedmiotem zainteresowania doktryny, czego konsekwencją jest bogata literatura odnosząca się do różnych aspektów bezpieczeństwa i porządku publicznego, rozważania dotyczące istoty i wzajemnych relacji tych pojęć zostały pominięte.

- 2 Przez pojęcie „organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego” autorzy artykułu rozumieją organy w znaczeniu funkcjonalnym, czyli formacje działające w imieniu i na rzecz państwa, za pośrednictwem których realizuje konstytucyjnie określony cel – zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Przy czym używane w takim znaczeniu pojęcie „organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego” należy wyraźnie odróżnić od pojęcia „organów” osoby prawnej, przez którą osoba taka działa w obrocie prawnym.

w wystarczający sposób zabezpieczają prawidłowe posługiwanie się tymi nazwami w obrocie prawnym.

2. Charakterystyka organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego

Organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego działają na rzecz zapewnienia i ochrony tych wartości. Inaczej mówiąc, zapewnienie i następnie ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego jest celem działania tych organów. Pojęcia bezpieczeństwa i porządku publicznego należą do kategorii pojęć nieostrych, trudno definiowalnych, niemniej jednak stale obecnych w rzeczywistości publicznej. Stanowią także naturalną potrzebę w życiu każdego człowieka, którego wysiłki zmierzają do stworzenia przestrzeni, w której mógłby normalnie żyć i rozwijać się. Pojęcie bezpieczeństwa jest podmiotowo i przedmiotowo uniwersalne, ponieważ „przejawia się właściwie we wszystkich dziedzinach stosunków społecznych w tym sensie, że nie można powiedzieć, iż nie ma sytuacji, w której człowiek nie odczuwał by potrzeby bezpieczeństwa i nie zgłaszał tytułu do należnego mu bezpieczeństwa. Można więc stwierdzić, że bezpieczeństwo jest oczywistym zapotrzebowaniem i interesem każdego człowieka w każdej sferze i w każdej sytuacji”³.

Zgodnie z wolą prawodawcy wyrażoną w art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”⁴. Skoro państwo ma zapewnić te wartości, to tym samym zobowiązane jest nie tylko podejmować działania ukierunkowane na ich osiągnięcie i dążyć do tego wszelkimi możliwymi sposobami, ale także ma zagwarantować efektywną ich realizację. Takie kategoryczne stwierdzenie prawodawcy, nieprzypadkowo wyartykułowane w akcie normatywnym o najwyższej mocy prawnej w systemie źródeł prawa powszechnie obowiązującego, nie pozostawia żadnych złudzeń – podstawowym i najważniejszym celem i zadaniem państwa jest zapewnienie (zagwarantowanie) wartości o zasadniczym dla bytu narodu i państwa znaczeniu, a także efektywna ich ochrona (strzeżenie) przed jakimkolwiek

3 Tadeusz Jasudowicz, „Prawo do bezpieczeństwa – próba rekonstrukcji substancji międzynarodowo chronionej” [w:] *Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej. Materiały z konferencji naukowej. Mierki 26-27 października 2000*, red. Wincenty Bednarek, Stanisław Pikulski (Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, 2000), 55.

4 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

uszczerbkiem⁵. Wynikające stąd działania realizowane są przez państwo za pośrednictwem swoich (publicznych) organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W obrębie publicznego sektora ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego można wskazać organy państwa o kompetencjach ogólnych oraz wyspecjalizowane służby, inspekcje i straże wspomagane przez formacje samorządowe, wszystkie określa się w doktrynie mianem policji administracyjnych. W tak zorganizowanym systemie znajdują się formacje umundurowane i uzbrojone zorganizowane na wzór wojskowy (np. Policja, Straż Graniczna) oraz cywilne organy administracji publicznej wyspecjalizowane w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego w różnych obszarach życia (np. Inspekcja Transportu Drogowego, Inspekcja Ochrony Środowiska, organy nadzoru budowlanego, organy dozoru technicznego). Poza nimi należy wskazać podmioty prywatne, którym prawodawca powierzył realizację niektórych zadań w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, zalicza się do nich agencje ochrony osób i mienia oraz służby porządkowe organizatora imprez masowych⁶.

W systemie organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego podstawową funkcję pełnią niewątpliwie formacje mundurowe. Określenie „formacje mundurowe” czy „formacje umundurowane” nie ma swej legalnej definicji, mimo że są one bardzo ważnym elementem składowym struktur administracji publicznej. Wyróżnia je w administracji publicznej posiadanie umundurowania. To właśnie mundur, zwany także uniformem, jest wyznacznikiem przynależności do danej formacji mundurowej⁷. Należy podkreślić, że na gruncie normatywnym pojęcie formacji mundurowych, obejmujące ogół podmiotów związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego, nie występuje. Natomiast często używa się pojęcia „formacje”, którym określa się ogół podmiotów wykonujących zadania z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Określenie formacje mundurowe mogą być rozumiane jako połączenie dwóch elementów je wyróżniających; rzeczowego w postaci munduru oraz podmiotowego w postaci wyposażenia w określone kompetencje do realizacji

-
- 5 Wojciech Lis, *Bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny jako sfera działania administracji publicznej* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2015), 126-127.
 - 6 Wojciech Lis, „Publiczny sektor ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego” [w:] *Bezpieczeństwo państwa. Zagadnienia podstawowe*, red. Lis Wojciech (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2014), 79-80.
 - 7 Stanisław Pieprzny, Elżbieta Ura, „Formacje mundurowe w systemie administracji publicznej” [w:] *Służby i formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Elżbieta Ura, Stanisław Pieprzny (Rzeszów: RS Druk, 2010), 16.

zadań publicznych za pomocą prawnych form działania, którym prawodawca przyznał prawo do użycia szczególnych środków działania. Dopiero te dwa elementy ze sobą połączone – umundurowanie i charakter zadań, pozwalają na wyjaśnienie znaczenia pojęcia formacji mundurowe⁸. Należy dodać, że z uwagi na charakter realizowanych zadań, cechuje je bardzo duży stopień specjalizacji, co daje gwarancję fachowego i skutecznego wywiązywania się z przedsięwziętych działań. Do tego rodzaju formacji, odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny, zalicza się przede wszystkim: Policję, Straż Graniczną, Służbę Ochrony Państwa, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, Służbę Wywiadu Wojskowego, Służbę Więzienną i Żandarmerię Wojskową.

Nazwy tych formacji nie tylko je indywidualizują, odróżniają od siebie, ale także wskazują na charakter realizowanych przez nich zadań. Pełnią zatem funkcję podobną do nazwiska osoby fizycznej czy nazwy (firmy) osoby prawnej. Nazwisko osoby fizycznej i nazwa osoby prawnej (firma przedsiębiorcy) są oznaczeniami obligatoryjnymi. Każdy podmiot prawa cywilnego musi posiadać odpowiednio nazwisko lub nazwę, natomiast każdy przedsiębiorca firmę, by mógł być należycie identyfikowany we wszelkich dokonywanych przez niego czynnościach prawnych i faktycznych⁹. Obowiązek posiadania nazwy przez osobę prawną jako niezbędny warunek jej powstania wynika z przepisów ustaw regulujących ustrój i zasady funkcjonowania poszczególnych typów osób prawnych. „Formalnie nazwą będzie to, co na podstawie dokumentów kreujących dany podmiot zostało wpisane w odpowiedniej rubryce w rejestrze, a w stosunku do osób prawnych powstałych na mocy ustawy to, co prawodawca wyraźnie wskaże jako nazwę w akcie prawnym je powołującym”¹⁰. Brak jest jednak kompleksowej regulacji prawnej dotyczącej nazw osób prawnych. Częściowo zagadnienia dotyczące zasad tworzenia i używania nazwy uregulowane są w ustawach kreujących poszczególne typy osób prawnych. W pozostałym zakresie tworzenie, używanie i ochrona nazwy może odbywać się na podstawie przepisów o ochronie dóbr osobistych oraz przepisów odnoszących się do firmy¹¹. W związku z tym konieczne jest sięgnięcie do rozwiązań typowych dla prawa prywatnego. Zaniechanie poszukiwania ochrony na gruncie prawa prywatnego oznaczałoby pozostawienie nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego jedynie w sferze deklaratywnej, czyli *de facto* bez ochrony prawnej.

8 Ibidem, 17.

9 Joanna Sitko, *Firma i jej ochrona* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2009), Lex/el. 2018, Rozdział III, punkt 1.

10 Agnieszka Cyrul-Kubiak, *Dobra osobiste osób prawnych* (Kraków: Wolters Kluwer, 2005), Lex/el. 2018, Rozdział 2, punkt 3.

11 Ibidem.

Nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego wynikają z treści ustaw powołujących do istnienia i regulujących funkcjonowanie określonej formacji. Zgodnie z ustawą z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹² nazwa „Policja” przysługuje wyłącznie umundurowanej i uzbrojonej formacji służącej społeczeństwu i przeznaczonej do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego (art. 1a). W myśl ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej¹³ nazwa „Straż Graniczna”, jej skrót „SG” oraz znak graficzny Straży Granicznej przysługują wyłącznie jednolitej, umundurowanej i uzbrojonej formacji przeznaczonej do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji (art. 1a). Zgodnie z ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa¹⁴ nazwa „Służba Ochrony Państwa”, jej skrót „SOP” oraz znak graficzny przysługują wyłącznie jednolitej, umundurowanej, uzbrojonej formacji wykonującej zadania z zakresu ochrony osób i obiektów oraz rozpoznawania i zapobiegania skierowanym przeciwko nim przestępstwom (art. 2 ust. 2). Stosownie do postanowień ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu¹⁵ nazwy Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencja Wywiadu oraz ich skróty „ABW” i „AW” przysługują wyłącznie tym agencjom (art. 4 ust. 1). ABW jest właściwa w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego (art. 1), z kolei AW jest właściwa w sprawach ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa (art. 2). Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego¹⁶ nazwy Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego oraz ich skróty „SKW” i „SWW” przysługują wyłącznie tym służbom (art. 4 ust. 1). SKW jest służbą specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych

-
- 12 Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 360) (dalej: uPol).
- 13 Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 305) (dalej: uSG).
- 14 Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 384) (dalej: uSOP).
- 15 Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 27) (dalej: uABWiAW).
- 16 Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 687) (dalej: uSKWiSWW).

przez Ministra Obrony Narodowej (art. 1), z kolei SWW jest służbą specjalną, właściwą w sprawach ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi dla obronności państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej (art. 2). W ustawie z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej¹⁷ prawodawca przesądził, że nazwa „Służba Więzienna”, jej skrót „SW” oraz znak graficzny Służby Więziennej przysługują wyłącznie umundurowanej i uzbrojonej formacji apolitycznej podległej Ministrowi Sprawiedliwości (art. 3 ust. 1). Zgodnie z ustawą z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych¹⁸ nazwa „Żandarmeria Wojskowa” oraz jej skrót „ŻW” przysługuje wyłącznie wyodrębnionej i wyspecjalizowanej służbie wchodzącej w skład Sił Zbrojnych RP (art. 2). Tym samym prawodawca zastrzegł, na wyłączność, nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ich skróty na rzecz tych organów. Wynika stąd, że tylko wskazanym wyżej organom, które realizują określone w ustawach cele i zadania na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego, przysługuje konkretna nazwa, jej skrót i znak graficzny i tylko one legalnie mogą się nimi posługiwać. Wszystkie te oznaczenia w sposób jednoznaczny identyfikują organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego z państwem. Niemniej jednak należy dodać, że z samego faktu przypisania danych nazw do konkretnych organów nie wynika jeszcze zakaz posługiwania się nimi przez podmioty do tego nieuprawnione.

3. Nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego jako dobro prawne

Pojęcie dobra prawnego w doktrynie jest ujmowane na wiele różnych sposobów. Maria Poźniak-Niedzielska za dobro prawne uznaje wyłącznie taki byt, który może być „przyporządkowany” określonej osobie, który może stać się przedmiotem prawa podmiotowego¹⁹. Według Ryszarda Skubisza dobrem prawnym jest wszystko, co może być przedmiotem prawa podmiotowego²⁰.

-
- 17 Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 1427 z późn. zm.) (dalej: uSW).
- 18 Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 431) (dalej: uŻW).
- 19 Maria Poźniak-Niedzielska, „Wyniki prac badawczych jako dobro prawne”, *Państwo i Prawo*, z. 9 (1986): 74; Maria Poźniak-Niedzielska, *Dobra niematerialne przedsiębiorstwa państwowego* (Lublin: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990), 14.
- 20 Ryszard Skubisz, *Prawo z rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawnoporównawczym* (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1988), 233.

Z kolei Michał Niedośpiał uważa, że dobro prawne to każdy przedmiot pozostający pod ochroną prawną, niezależnie od tego, czy wynika ona z konstrukcji praw podmiotowych czy z ochrony deliktowej lub kontraktowej gwarantowanej przez system prawa²¹.

Naszym zdaniem należy przychylić się do koncepcji pojęcia dobra prawnego zaproponowanej przez tych autorów, którzy jego istotę postrzegają w pozostawaniu określonego cennego stanu rzeczy pod ochroną prawną, niezależnie od tego, czy posiada on wartość majątkową czy jego ochrona prawna wynika z konstrukcji praw podmiotowych, czy też z ochrony deliktowej lub kontraktowej gwarantowanej przez system prawa²².

W związku z tym, że w świetle przywołanych wyżej regulacji prawnych można mówić o swego rodzaju „władztwie” i prawie wyłącznego korzystania przez organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego z nazwy i symboli można przyjąć, że tego rodzaju byty należy traktować właśnie jako *sui generis* dobra prawne tych organów.

4. Prawo podmiotowe do nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego

Z treści przywołanych regulacji prawnych na pierwszy rzut oka wydaje się, że można kreować prawa podmiotowe do nazw poszczególnych organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Należy jednak zauważyć, że organy te nie posiadają osobowości prawnej, ale działają w obrocie cywilnoprawnym jako *stationes fisci* Skarbu Państwa, są tylko jednostkami organizacyjnymi Skarbu Państwa. Tytułem przykładu należy podkreślić, że żaden przepis ustawy o Policji nie przyznaje jej jednostkom organizacyjnym osobowości prawnej; Skarb Państwa może być i z reguły jest reprezentowany przez organ Policji. Podobnie jest w przypadku regulacji prawnych określających status prawny innych organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Zgodnie z art. 34 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny²³ „Skarb Państwa jest w stosunkach cywilnoprawnych podmiotem praw i obowiązków, które dotyczą mienia państwowego nienależącego do innych państwowych osób prawnych”.

21 Michał Niedośpiał, „Know-how i sprawa porozumień międzynarodowych”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej*, z. 10 (1977): 220, 222-224 i 227; zob. także Andrzej Szewc, „Informacja jako prawne dobro majątkowe” [w:] *Przetwarzanie i ochrona danych*, red. Grażyna Szpor (Katowice: Stowarzyszenie SILGIS, 1998), 70 i n.

22 Szerzej Grzegorz Tylec, *Imię i nazwisko osoby fizycznej oraz ich ochrona w polskim prawie cywilnym* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013), 29.

23 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 1145 z późn. zm.) (dalej: KC).

Powstaje zatem problem dotyczący tego, jak interpretować stwierdzenia zawarte we wskazanych wyżej ustawach, w których prawodawca deklaruje, że nazwy poszczególnych organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego przysługują właśnie tym organom? W świetle przywołanych regulacji prawnych powstaje również pytanie sprowadzające się do tego, czy można mówić o istnieniu prawa podmiotowego tych organów do nazw i symboli je identyfikujących? W ewentualnym procesie dotyczącym bezprawnego posługiwania się nazwami organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego jako uprawniony mógłby występować jedynie Skarb Państwa reprezentowany przez organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie; w przypadku Policji byłby to zatem Komendant Wojewódzki Policji²⁴. Zgodnie bowiem z treścią art. 67 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego²⁵ „Za Skarb Państwa podejmuje czynności procesowe organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, lub organ jednostki nadrzędnej. W zakresie określonym odrębną ustawą za Skarb Państwa czynności procesowe podejmuje Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej”. Należy podkreślić, że w przypadku Policji Komenda Wojewódzka Policji nie jest organem Skarbu Państwa, a jedynie jednostką organizacyjną Skarbu Państwa. Organem tejże jednostki organizacyjnej, a zarazem organem uprawnionym do reprezentowania Skarbu Państwa w sprawach, w których roszczenie wiąże się z działalnością owej jednostki, jest wyłącznie Komendant Wojewódzki Policji²⁶.

-
- 24 Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 uPol Komendant Wojewódzki Policji jest organem administracji rządowej na obszarze województwa, działającym w imieniu wojewody w sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także działający w imieniu własnym w sprawach: wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych i czynności z zakresu ścigania wykroczeń; wydawania indywidualnych aktów administracyjnych, jeżeli ustawy tak stanowią. Komendanta Wojewódzkiego Policji powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego Policji złożony po zasięgnięciu opinii wojewody (art. 6b ust. 1 uPol). Komendant Wojewódzki Policji jest przełożonym policjantów na terenie swojego działania (art. 6f uPol). Komendant Wojewódzki Policji wykonuje swoje zadania przy pomocy podległej mu Komendy Wojewódzkiej Policji (art. 6g uPol).
- 25 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 1460 z późn. zm.) (dalej: KPC).
- 26 Zob. wyrok Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 28 stycznia 2016 r., II Ca 878/15, [http://orzeczenia.lublin.so.gov.pl/content/\\$N/](http://orzeczenia.lublin.so.gov.pl/content/$N/)

Poza deklaracją, że określona nazwa może przysługiwać tylko określonemu w ustawie organowi ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego prawodawca nie wskazał żadnych przepisów szczególnych, które by tę zadeklarowaną w treści ustawy „wyłącznie” faktycznie gwarantowały. Wydaje się, że z uwagi na brak regulacji szczególnych przewidzianych w ustawach ustrojowych, możliwości ochrony prawnej nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego należy poszukiwać na gruncie prawa prywatnego w przepisach ogólnych.

5. Treść prawa do nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego

Z przywołanych na wstępie regulacji prawnych (art. 1a uPol, art. 1a uSG, art. 2 ust. 2 uSOP, art. 4 ust. 1 uABWiAW, art. 4 ust. 1 uSKWiSW, art. 3 ust. 1 uSW oraz art. 2 uŻW) wynika, że prawodawca wprowadził zasadę, w myśl której prawo posługiwania się wskazaną w ustawie nazwą przysługuje wyłącznie określonemu w niej organowi ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. By określić jednak treść prawa do nazwy oraz skorelowany z nim zakaz wkraczania innych podmiotów w to prawo, należy poddać analizie gramatycznej użyte przez prawodawcę stwierdzenie, zgodnie z którym „nazwa (...) przysługuje wyłącznie” danemu organowi ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W ujęciu słownikowym „przysługiwać” oznacza należeć się komuś z tytułu ustawy, prawa, przywileju itd.²⁷ Zgodnie z wykładnią gramatyczną z kategorię stwierdzenia, że „nazwa (...) przysługuje wyłącznie” danemu organowi, do którego się odnosi wynika, że tylko określone w ustawach organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego mogą się nią posługiwać w sposób legalny. W związku z tym powstaje pytanie, czy postanowienia te należy interpretować jako generalny i kategorię zakaz używania nazwy zastrzeżonej wyłącznie dla organu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego przez inne podmioty? Czy nazwy takie jak: Policja, Straż Graniczna, Służba Ochrony Państwa itd. mogą być używane do nazwania perfum, napojów, usług lub utworów, np. filmów fabularnych bądź gier komputerowych itd.? W jakich okolicznościach tego rodzaju nazwy nie mogą być legalnie używane? Czy postanowienia ustaw ustrojowych należy interpretować jedynie jako zakaz używania nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego do oznaczania również innych rodzajów formacji związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego i w konsekwencji czy mogą

153005000001003_II_Ca_000878_2015_Uz_2016-01-28_002,
data dostępu: 22.07.2019 r.

27 Hasło „przysługiwać”, *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/przyslugiwac;2512586.html>, [dostęp: 29.07.2019].

być one interpretowane szerzej i odnoszone do wszelkich form posługiwania się tego rodzaju nazwami w obrocie gospodarczym?

Z wykładni gramatycznej sformułowania „nazwa (...) przysługuje wyłącznie” danemu organowi z całą pewnością można wyprowadzić wniosek, że z treści prawa do nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego wynika przyznana im przez prawodawcę wyłączność posługiwania się nią (używania jej). W zakres tego prawa może wchodzić także prawo czerpania korzyści związanych z jej używaniem, o ile tylko używanie nazwy takie korzyści może generować. Zastrzeżenie prawodawcy, że dana „nazwa (...) przysługuje wyłącznie” określone w ustawie organowi ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego nakazuje przyjąć, że prawo do nazwy nie obejmuje prawa do rozporządzania nazwą. Ta została im przyznana ze względu na postawione przed nimi zadania na rzecz zapewnienia i ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego ze wszelkiego tego konsekwencjami, z możliwością użycia środków przymusu bezpośredniego wyłącznie. Jeżeli działania te podejmowane są przez organy wyspecjalizowane do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, to chociażby nawet naruszały nietykliwość osobistą, to jednak w uzasadnionych przypadkach (jednoznacznie określonych w ustawie) są legalne. Nie ulega żadnym wątpliwości, że tego rodzaju działania organów korzystających z imperium państwa, ingerujące nierzadko w sferę wolności i praw osób fizycznych, muszą być jednoznacznie identyfikowane z działalnością państwa. Nie mogą pozostawiać wątpliwości co do tego, w czym imieniu i na czyją rzecz dokonują ingerencji w konstytucyjnie chronione wolności i prawa człowieka i obywatela. Nie dziwi więc, że zakaz swobodnego rozporządzania nazwą, która przysługuje takim organom, ma charakter bezwzględny i dotyczy zarówno możliwości zbycia prawa do nazwy, jak również możliwości upoważnienia innych podmiotów do jej używania. Inaczej mówiąc, organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego są tylko depozytariuszami nazw, które je identyfikują, ale nie są ich dysponentami, którzy mogliby nimi dowolnie rozporządzać.

Nieco bardziej skomplikowana wydaje się strona negatywna prawa do nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego dotycząca możliwości domagania się od innych osób, w szczególności od przedsiębiorców, by nie wkraczały one w pozytywną sferę prawa do nazwy. W doktrynie negatywna strona prawa do nazwy (w tym prawa do nazwy handlowej) wyznaczona jest możliwością domagania się od innych osób powstrzymywania się od zakłócania więzi pomiędzy nazwą a jej desygnatami przez wszelkie zachowania stwarzające chociażby niebezpieczeństwo wprowadzenia w błąd przeciętnie zorientowanych odbiorców²⁸. W przypadku nazw organów

28 Ryszard Skubisz, „Ochrona zagranicznej nazwy handlowej w Polsce” [w:] *Księga pamiątkowa I Kongresu Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Aleksander Oleszko (Kluczbork: Klucz-Druk Sp. z o.o., 1994),

ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego gwarantowana ustawowo wyłączność do posługiwania się daną nazwą jest szczególnie istotna z uwagi na możliwość stosowania przez te organy środków przymusu bezpośredniego, które wiążą się z ingerencją w sferę wolności i praw osób fizycznych.

Bogusław Sołtys podkreśla, że zakres prawa do nazwy może być węższy lub szerszy, w zależności od tego, czy odnosi się do elementów majątkowych czy niemajątkowych²⁹. W pierwszym przypadku wyłączność prawa do nazwy dotyczy jedynie używania oznaczenia w obrocie gospodarczym i jest skuteczne tylko względem przedsiębiorców. Stosowne roszczenia w tym zakresie mogą być podnoszone m. in w oparciu o przepisy ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji³⁰. W drugim przypadku prawo do nazwy rozciąga się na jej używanie także poza obrotem gospodarczym i jest skuteczne względem wszelkich podmiotów, w tym także podmiotów, które nie prowadzą działalności gospodarczej³¹.

Należy jednak zauważyć, że pod pojęciem „używanie nazwy” może mieścić się wiele różnych desygnatów znaczeniowych. Używanie może bowiem polegać na podszywaniu się innego podmiotu pod organ ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, może także oznaczać wykorzystywanie jego nazwy w celach gospodarczych – w reklamie, marketingu lub na oznaczenie własnych produktów bądź usług. Analizując kwestię posługiwania się daną nazwą z pewnością należy odróżnić sytuację, w której ta jest używana do oznaczenia podmiotu prawa lub jednostki organizacyjnej od sytuacji, w której nazwa używana jest w reklamie, marketingu lub na oznaczenie produktów bądź usług.

Nie powinno być wątpliwości, że użycie nazwy organu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego na oznaczenie innego podmiotu niż wskazany w ustawach ustrojowych (np. na oznaczenie spółki prawa handlowego, jednoosobowej działalności gospodarczej, fundacji, stowarzyszenia)

231 i n.; Marian Kępiński [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, Marian Kępiński, Marek Mozgawa Maria Poźniak-Niedzielska, Tadeusz Skoczny, Ryszard Skubisz, Stanisław Sołtysiński, Janusz Szwaja, Irena Wiszniewska (Warszawa: C. H. Beck, 2000), 67 i n.; Bogusław Sołtys, *Nazwy handlowe i ich ochrona w prawie polskim* (Kraków: Zakamycze 2003), 76 i 145.

29 Bogusław Sołtys swoje rozważania odnosi do kwestii używania nazw handlowych. W naszej opinii niektóre ustalenia dotyczące nazw handlowych z powodzeniem można odnieść do ochrony prawnej nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

30 Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 1010 z późn. zm.) (dalej: uznk).

31 Bogusław Sołtys, *Nazwy handlowe i ich ochrona w prawie polskim*, (Kraków: Zakamycze 2003), 145 i n.

jest działaniem sprzecznym z prawem. Czynności prawne o charakterze założycielskim, takie jak umowy spółki, statuty, itd., zawierające nazwę podmiotu niezgodną z prawem, dotknięte są, w części dotyczącej kreacji nowej nazwy (firmy), sankcją nieważności (art. 58 KC³²). Co ciekawe, dokonanie innych czynności prawnych, przez podmiot funkcjonujący już w obrocie prawnym pod nazwą obraną niezgodnie z prawem, nie wpływa na skuteczność lub ważność czynności, jeżeli tylko czynności te można przypisać określonemu podmiotowi³³. O sprzeczności używania nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego z prawem niewątpliwie można mówić także wtedy, kiedy sposób ich używania narusza zasady współżycia społecznego, dobre obyczaje oraz pozostaje w sprzeczności z zasadą prawdziwości oznaczeń i niewprowadzania odbiorców w błąd co do tożsamości danego podmiotu. Przekonanie to znajduje potwierdzenie w treści art. 5 KC, który przesądza, że wszelkie zachowania naruszające zasady współżycia społecznego nie korzystają z ochrony prawnej oraz w treści art. 43³ § 2 KC, zgodnie z którym firma przedsiębiorcy nie może wprowadzać w błąd, w szczególności co do osoby przedsiębiorcy, przedmiotu działalności przedsiębiorcy, miejsca działalności czy źródeł zaopatrzenia.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że w praktyce obowiązek kontroli zgodności z prawem używanych nazw spoczywa na sądzie rejestrowym. Kontrola sądu rejestrowego we wskazanym zakresie powinna być dokonywana w momencie wpisu przedsiębiorcy do rejestru. W przypadku, kiedy sąd rejestrowy stwierdzi, że określona nazwa jest sprzeczna z prawem, powinien odmówić wpisu takiej nazwy do rejestru (art. 23 ust 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym³⁴).

W przypadku nazw sprzecznych z prawem a niepodlegających wpisowi do właściwych rejestrów przyjmuje się, że nie korzystają one z ochrony prawnej. Bogusław Sołtys słusznie zauważył, że płaszczyznę oceny legalności używania nazw, zwłaszcza w tych wszystkich przypadkach, w których nie

32 Zgodnie z art. 58 § 1 KC „Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy”.

33 Stanisław Wróblewski, *Kodeks handlowy. Komentarz* (Kraków: Wydawca: Leon Frommer, 1935), 128 i n.; Łukasz Micek, „Głosa do wyroku SA w Gdańsku z dnia 15 kwietnia 1994 r. (sygn. ACr 156/94)”, *Wokanda*, nr 1, (1995): 41.

34 Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz. U. 2019, poz. 1500 z późn. zm.) (dalej: uKRS) w art. 23 ust 1 stanowi, że: sąd rejestrowy bada, czy dołączone do wniosku dokumenty są zgodne pod względem formy i treści z przepisami prawa.

można sformułować zakazów płynących wprost z obowiązujących przepisów oraz z treści praw podmiotowych, stanowią zasady współżycia społecznego oraz dobre obyczaje. W konsekwencji podmiot posługujący się nazwą organu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego albo nazwą zawierającą chociażby fragment nazwy chronionej w obrocie prawnym nie będzie mógł skutecznie powoływać się na ochronę prawną używanej przez siebie nazwy, o ile zachowanie takie zostanie uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego oraz dobrymi obyczajami.

Należy dodać, że rejestrację nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego jako znaków towarowych uznaje się za niedopuszczalne w świetle postanowień ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej³⁵. Z treści art. 129¹ ust 1 pkt 9 pwp wynika bowiem jednoznacznie, że nie udziela się prawa ochronnego m.in. na oznaczenia zawierające znak organizacji paramilitarnych lub sił porządkowych, odznaki lub oznaki wojskowej bądź innego oficjalnego lub powszechnie używanego oznaczenia, jeżeli zgłaszający nie wykaże się uprawnieniem, w szczególności zezwoleniem właściwego organu państwa albo zgodą organizacji na używanie takiego oznaczenia w obrocie prawnym. Nie ma żadnych wątpliwości, że organy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego kwalifikowane są jako organizacje paramilitarne lub siły porządkowe. Zważywszy na treść wskazanych wyżej przepisów dotyczących nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, w szczególności zaś stwierdzenia, że nazwy te przysługują „wyłącznie” organom, do których zostały przypisane, udzielenie zgody innemu podmiotowi na używanie danego oznaczenia i jego rejestrację w celu nabycia prawa ochronnego należy uznać za niedopuszczalne w myśl art. 129¹ ust 1 pkt 9 pwp.

Wykładnia gramatyczna opisanych powyżej regulacji prawnych, kreujących prawo do nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, może prowadzić do wniosku, że celem prawodawcy było ograniczenie możliwości posługiwania się nazwami organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie ich merkantylnej eksploatacji. Wniosek taki można wyciągnąć już z treści tych przepisów, które stwierdzają, że „nazwa (...) przysługuje wyłącznie” danemu organowi. Mając zatem na uwadze ów aspekt posługiwania się nazwami organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, należy stwierdzić, że posługiwanie się tego rodzaju nazwami w okolicznościach, w których wyłączone jest wprowadzenie odbiorów w błąd, np. na oznaczenie zabawek, w filmach fabularnych, w grach komputerowych, uznawane jest za dopuszczalne. Jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego oraz dobrymi obyczajami z całą pewnością należałoby uznać używanie tego rodzaju nazw do oznaczenia różnego rodzaju

35 Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 286 z późn. zm.) (dalej: pwp).

instytucji, organizacji, stowarzyszeń, związków oraz posługiwania się tymi nazwami w reklamie. Tego rodzaju kontekst ich użycia zawsze powodował będzie możliwość wprowadzenia w błąd i niebezpieczeństwo dezinformacji otoczenia co do tego, z jakiego typu podmiotem faktycznie ma do czynienia. To niezwykle istotne z uwagi na zakres uprawnień i obowiązków organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zwłaszcza legalnego użycia siły.

Problemem egzekwowania ochrony prawnej związanej z używaniem nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego komplikuje brak przepisów szczególnych, które wprost określałaby konsekwencje złamania zasady, zgodnie z którą nazwa przysługuje wyłącznie wskazanym w ustawach ustrojowych organom ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. W powyższym zakresie jedynym rozwiązaniem wydaje się podnoszenie roszczeń związanych z naruszeniem dobra osobistego do nazwy osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej (art. 23 i 24 KC w związku z art. 43 KC i 448 KC³⁶) oraz roszczeń wskazanych w art. 18 ustawy dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w związku z art. 3 ust 1³⁷, art. 16 ust 1 pkt 1 uznk³⁸. Należy jednak zastrzec, że roszczenia z art. 18 uznk są podmiotowo ograniczone, ponieważ może je wysuwać jedynie przedsiębiorca, którego interes został zagrożony lub naruszony przez czyn nieuczciwej konkurencji. Z tego instrumentu ochrony prawnej nie będą mogły więc korzystać jednostki organizacyjne, którym opisywane nazwy przysługują, gdyż nie posiadają one statusu przedsiębiorcy.

6. Ochrona nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w ramach konstrukcji dóbr osobistych

Zgodnie z art. 43 KC „Przepisy o ochronie dóbr osobistych osób fizycznych stosuje się odpowiednio do osób prawnych”. Dobra osobiste osoby prawnej to „wartości niemajątkowe, dzięki istnieniu których osoba prawna

36 Orzecznictwo dopuszcza dochodzenie roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne za naruszenie dóbr osobistych także przez osoby prawne na podstawie art. 448 KC, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2008 r., II CSK 126/08, OSNC-ZD 2009/B, poz. 58, s. 309.

37 Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji „Czynem nieuczciwej konkurencji jest działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta”.

38 Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 1 uznk „Czynem nieuczciwej konkurencji w zakresie reklamy jest w szczególności: 1) reklama sprzeczna z przepisami prawa, dobrymi obyczajami (...)”.

może prawidłowo, zgodnie ze swoim zakresem zadań funkcjonować³⁹. Paweł Granecki za dobra osobiste osób prawnych uznaje „niemajątkowe dobra, mające swe źródło w konstytucyjnych zasadach ustrojowych gospodarki państwa⁴⁰. W ocenie Janusza Koczanowskiego „dobrem osobistym osoby prawnej będzie każde dobro, którego istotą jest silny, osobisty związek, z podmiotem, stanowiący element »osobistości«⁴¹. Sąd Najwyższy wskazał, że „dobra osobiste osób prawnych to wartości niemajątkowe, dzięki którym osoba prawna może funkcjonować zgodnie ze swym zakresem działania⁴². W orzecznictwie sądowym oraz w doktrynie prawa zgodnie przyjmuje się, że nazwa osoby prawnej stanowi jej dobro osobiste. W orzecznictwie stwierdzono wprost, że nazwa osoby prawnej może być tylko jedna, stanowi bowiem odpowiednik imienia i nazwiska osoby fizycznej i jako taka podlega ochronie przewidzianej dla dóbr osobistych osób prawnych⁴³. Naruszenie nazwy osoby

-
- 39 Janina Panowicz-Lipska, *Majątkowa ochrona dóbr osobistych* (Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1975), 28.
- 40 Paweł Granecki, „Dobra osobiste w prawie polskim – zagadnienia dóbr osobistych osób prawnych”, *Przegląd Sądowy*, nr 5 (2002): 8.
- 41 Janusz Koczanowski, „Ochrona dóbr osobistych osób prawnych”, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, nr 39 (1999): 7.
- 42 Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 1986 r., SN II CR 295/86, OSNC 1988, nr 2-3, poz. 40; Agnieszka Cyrul-Kubiak, *Dobra osobiste osób prawnych* (Kraków: Wolters Kluwer 2005); Justyna Matys, „Dobra osobiste osób prawnych i ich niemajątkowa ochrona”, *Monitor Prawniczy*, nr 10 (2006); Kinga Michałowska, „Dobre imię osoby prawnej w świetle orzecznictwa”, *Studia Oeconomica Posnaniensia*, nr 3 (2015).
- 43 Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 22 października 1991 r., I ACr 400/90, Wokanda 1992, nr 1, s. 27, stwierdził wprost, że „Nazwa jest dominującym elementem indywidualizacji, wyróżniania określonej osoby prawnej od innych podmiotów. Nazwa osoby prawnej może być tylko jedna, stanowi bowiem odpowiednik imienia i nazwiska osoby fizycznej i podlega ochronie przewidzianej dla dóbr osobistych osób prawnych”; zob. także Joanna Sitko, *Firma i jej ochrona* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2009): Lex/el. 2018, Rozdział III, punkt 1; Maria Poźniak-Niedzielska, „Nazwa osoby prawnej jako przedmiot ochrony prawa cywilnego” [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego, Księga Pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, red. Jan Błeszyński, Jerzy Rajski (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985); Ryszard Skubisz, „Prawo do firmy i jego ochrona”, *Państwo i Prawo*, nr 1 (1993). Na temat dóbr osobistych w kontekście prawa do nazwy jednostek nie posiadających osobowości prawnej zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia

prawnej jako jej dobra osobistego może nastąpić w razie używania przez nieuprawnionego nie tylko pełnej nazwy, ale także jej części, jeżeli część ta spełnia w sposób wystarczający funkcję indywidualizującą osobę prawną, a więc umożliwia jednoznaczną identyfikację tej osoby i jej odróżnienie od innych podmiotów, dlatego że tworzące część nazwy oznaczenie ma samo w sobie dostateczną moc dystynktywną⁴⁴.

Nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego z mocy ustaw ustrojowych przypisane są do jednostek organizacyjnych, które nie posiadają osobowości prawnej, ale występują w obrocie prawnym jako *stationes fisci* Skarbu Państwa, co wcześniej już zasygnalizowano. „Zgodnie z brzmieniem art. 34 KC, Skarb Państwa jest w stosunkach cywilnoprawnych podmiotem praw i obowiązków, które dotyczą mienia państwowego i nie należą do innych państwowych osób prawnych. (...) Skarb Państwa ma natomiast swoją wewnętrzną strukturę organizacyjną, która w obrocie cywilnoprawnym, a także w odniesieniu do czynności procesowych, pojawia się pod postacią tzw. *stationes fisci*”⁴⁵. W świetle powyższego należy przyjąć, że dobra osobiste w postaci prawa do nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego jako nazwa jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa – *stationes fisci* – przysługują Skarbowi Państwa⁴⁶.

Analizując jakie zachowania mogłyby powodować naruszenie tego dobra osobistego, w pierwszej kolejności należy wymienić nierozłącznie związaną z nazwą renomę (reputację) organu⁴⁷, która w orzecznictwie została określona jako imię jednostki (dobra opinia), jaką o niej mają inne osoby ze względu na zakres jej odpowiedzialności. „Dobre imię osoby prawnej naruszają wypowiedzi, które obiektywnie oceniając, przypisują osobie prawnej

1990 r., I CR 529/90, OSNC 1992, nr 7-8, poz. 136 z glosami Jacka Kraussa, Małgorzaty Modrzejewskiej, *Przegląd Sądowy*, nr 4 (1991): 98 i Ryszarda Skubisza, *Przegląd Sądowy*, nr 11-12 (1992): 107; Andrzej Kidyba, *Prawo handlowe* (Warszawa: CH Beck, 2007), 80 i n.

44 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 1994 r., I CRN 73/94, *Monitor Prawniczy*, nr 8 (1995).

45 Zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2010 r., III CZP 62/10, <http://sn.pl/Sites/orzecznictwo/Orzeczenia/III%20CZP%2062-10.pdf>, dostęp: [29.07.2019].

46 Wojciech Lis, „Komentarz do art. 4” [w:] *Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego. Komentarz*, red. Monika Bartnik et al. (Olsztyn: Wydział Prawa i Administracji UWM Olsztyn, 2017), 39.

47 W kwestii przeglądu dóbr osobistych osób prawnych zob. Maksymilian Pazdan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I*, red. Krzysztof Pietrzykowski (Warszawa: CH Beck, 2002), 117 i n.

niewłaściwe postępowanie mogące spowodować utratę do niej zaufania potrzebnego do prawidłowego funkcjonowania w zakresie swych zadań⁴⁸. Mając powyższe na uwadze, w naszej opinii używanie nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w działalności merkantylnej może prowadzić do naruszenia renomy (reputacji) tych organów. Mając na uwadze specyfikę funkcjonowania organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego trudno mówić o ich renomie w ścisłym znaczeniu tego słowa. Wydaje się, że pojęciem, które lepiej opisuje istniejący w społeczeństwie stosunek do tych organów, jest „dobra reputacja”. Nieprawidłowe posługiwanie się nazwami organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego może doprowadzić do naruszenia dobra osobistego w postaci dobrej reputacji.

W orzecznictwie sądowym wyrażony został pogląd, w myśl którego w razie komercyjnego, bezprawnego wykorzystania dóbr osobistych, przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego jest niewłaściwe. W takich wypadkach nie dochodzi bowiem do wyrządzenia szkody niemajątkowej, brak jest wyrządzenia krzywdy, która powinna być wynagrodzona⁴⁹. Przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego mogłoby być zasadne tylko wtedy (obok roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia), kiedy bezprawne komercyjne wykorzystanie dóbr osobistych rzeczywiście może zostać uznane za godzące w niemajątkową sferę uprawnionego, np. w jego opinię w środowisku, dobrą sławę, itd⁵⁰. Postanowienia art. 448 KC przewidują możliwość przyznania poszkodowanemu w wyniku naruszenia jego dóbr osobistych odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, czyli za cierpienia fizyczne i psychiczne. Krzywda jednak nie jest szkodą, stąd zadośćuczynienie pieniężne nie może być uważane za rodzaj odszkodowania⁵¹.

Jeżeli dochodzi do ekonomicznej eksploatacji dóbr osobistych w postaci nazwy osoby prawnej, problem w dochodzeniu roszczeń na zasadach ogólnych dotyczy tego, że brak jest zazwyczaj podstaw do wykazania zaistnienia szkody majątkowej po stronie powoda. Powoływanie się na istnienie

48 Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2005 r., III CK 622/04, LEX nr 180853.

49 Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 495/03, *Glosa*, nr 1 (2005), 54.

50 Paweł Księżak, „Komentarz do art. 24” [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. Paweł Księżak, Małgorzata Pyziak-Szafnicka (Warszawa: Wolters Kluwer, 2014), Lex/el. 2014, teza 97.

51 Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 27 lipca 1999 r., I ACa 280/99, OSA 2000, nr 1.

uszczerbku w postaci *lucrum cessans* budzi wątpliwości zarówno w orzecznictwie sądowym jak i w doktrynie prawa⁵².

W powyższym kontekście warto także zwrócić uwagę na przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu. „Czerpanie korzyści z cudzych dóbr bez zawarcia odpowiedniej umowy rodzi obowiązek wydania ich uprawnionemu (art. 405 KC). Przez wzbogacenie należy w tym kontekście rozumieć zaszczędzony wydatek na zawarcie stosownej umowy. (...) Wykorzystujący w celach komercyjnych cudze dobra osobiste wzbogaca się bezpodstawnie kosztem uprawnionego”⁵³. W konsekwencji jedynym majątkowym środkiem ochrony dóbr osobistych w przypadku ich nieuprawnionej eksploatacji może okazać się roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia⁵⁴.

7. Zakończenie

Ochrona nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego ma istotne praktyczne znaczenie z uwagi na charakter realizowanych przez nie zadań, które w sposób jednoznaczny kojarzone są z działalnością państwa w niezwykle istotnej, aczkolwiek bardzo delikatnej sferze jego funkcjonowania. Tym bardziej, że realizacja tych działań niejednokrotnie wiąże się z ingerowaniem w sferę wolności i praw człowieka i obywatela.

Z przeprowadzonej analizy wynika, z jednej strony, że prawodawca deklaruje, iż nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego mogą przysługiwać jedynie enumeratywnie wskazanym organom, które powinny je w sposób jednoznaczny indywidualizować, gdyż utożsamiają przedsiębrane działania z działaniami państwa, z drugiej strony przepisy prawa nie

-
- 52 Paweł Księżak, „Komentarz do art. 24, teza 98” [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. Paweł Księżak, Małgorzata Pyziak-Szafnicka (Warszawa: Wolters Kluwer, 2014), Lex/el. 2014; odmiennie Justyna Balcarczyk, „Roszczenie odszkodowawcze oparte na normie art. 24 § 2 k.c. służące w razie naruszenia prawa do wizerunku osoby powszechnie rozpoznawalnej”, *Prawo Acta Universitatis Wratislaviensis*, nr 300 (2006): 9 i n., która dostrzega w takim przypadku szkodę majątkową.
- 53 Paweł Księżak, „Komentarz do art. 24” [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. Paweł Księżak, Małgorzata Pyziak-Szafnicka (Warszawa: Wolters Kluwer, 2014), Lex/el. 2014, teza 96.
- 54 Bogusław Sołtys, *Nazwy handlowe i ich ochrona w prawie polskim* (Kraków: Zakamycze, 2003), 304 i n; Wojciech Dubis, „Bezpodstawne wzbogacenie” [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1-534. Tom I*, red. Edward Gniewek (Warszawa, C.H. Beck, 2004), 971; Alfred Ohanowicz [w:] *System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań-część ogólna*, red. Zbigniew Radwański (Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1981), 482.

konstruuja przepisów szczególnych, które mogłyby zapobiegać posługiwaniu się tymi nazwami w obrocie gospodarczym. W związku z powyższym ochrony takiej należy poszukiwać przede wszystkim w przepisach ogólnych prawa cywilnego i pomocniczo w przepisach prawa karnego. Na gruncie prawa cywilnego ochrona prawna nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego może być realizowana jedynie poprzez odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących naruszenia dóbr osobistych osób prawnych. Roszczenia wynikające z ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji mają niewielkie praktyczne znaczenie ze względu na to, że mogą być wykorzystywane jedynie przez przedsiębiorców w celu wyeliminowania z rynku nieuczciwych zachowań dotyczących ochrony nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, natomiast nie będą miały znaczenia dla samych organów jako podmiotów uprawnionych do używania tych nazw. Podobnie wyłącznie w pośredni sposób nazwy organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego chronią przepisy prawa karnego, który wydaje się niewystarczający.

W praktyce problemem egzekwowania ochrony prawnej związanej z używaniem nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego ma zupełnie szczególny wymiar. Sprowadza się nie do ochrony samych nazw jako takich, tylko do ochrony osób fizycznych przed nieuprawnionym działaniem podmiotów, które bezprawnie posługują się takimi nazwami. Chodzi zatem, z jednej strony, o bezpieczeństwo prawne osób fizycznych, wobec których podmiot nieuprawniony posługuje się nazwami organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego w celu realizacji swojego partykularnego interesu, przez co następuje skojarzenie podejmowanych przez niego bezprawnych działań z działaniami państwa, co nie jest prawdą. Działania takie, podważając zaufanie społeczeństwa do organów państwa powołanych do realizacji zadań w interesie publicznym, czyli dla dobra wspólnego, skutkują naruszeniem bezpieczeństwa prawnego. Poza tym, ochrona nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego umożliwi im przez to efektywne wywiązywanie się z powierzonych im zadań, bowiem działania podejmowane na rzecz realizacji tych zadań są jednoznacznie kojarzone za takie są powszechnie uznawane.

Mając na uwadze poczynione rozważania uważamy, że należy otworzyć dyskusję nad wprowadzeniem regulacji prawnych gwarantujących efektywną ochronę nazw organów ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego poprzez ustawowe zakazanie posługiwania się nimi przez inne podmioty oraz ułatwiających dochodzenie roszczeń w przypadku bezprawnego posługiwania się tymi nazwami w obrocie gospodarczym przez podmioty do tego nieuprawnione.

Bibliografia

- Balcarczyk Justyna, „Roszczenie odszkodowawcze oparte na normie art. 24 § 2 k.c. służące w razie naruszenia prawa do wizerunku osoby powszechnie rozpoznawalnej”, *Prawo Acta Universitatis Wratislaviensis*, nr 300 (2006): 7-20.
- Cyrul-Kubiak Agnieszka, *Dobra osobiste osób prawnych*. Kraków: Wolters Kluwer, 2005.
- Dubis Wojciech, „Bezpodstawne wzbogacenie” [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1-534. Tom 1*, red. E. Gniewek, 971-975. Warszawa: CH Beck, 2004.
- Granecki Paweł, „Dobra osobiste w prawie polskim – zagadnienia dóbr osobistych osób prawnych”, *Przegląd Sądowy*, nr 5 (2002): 7-18.
- Jasudowicz Tadeusz, „Prawo do bezpieczeństwa – próba rekonstrukcji substancji międzynarodowo chronionej” [w:] *Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej. Materiały z konferencji naukowej. Mierki 26-27 października 2000*, red. Wincenty Bednarek, Stanisław Pikulski, 55-81. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, 2000.
- Kępiński Marian [w:] *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. Marian Kępiński et al., 3-79. Warszawa: C. H. Beck, 2000.
- Kidyba Andrzej, *Prawo handlowe*. Warszawa: CH Beck, 2007.
- Koczanowski Janusz, „Ochrona dóbr osobistych osób prawnych”, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, nr 39 (1999): 7-16.
- Księżak Paweł, „Komentarz do art. 24” [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. Paweł Księżak, Małgorzata Pyziak-Szafnicka 151-352. Warszawa: Wolters Kluwer, 2014.
- Lis Wojciech „Publiczny sektor ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego” [w:] *Bezpieczeństwo państwa. Zagadnienia podstawowe*, red. Wojciech Lis, 77-124. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2014.
- Lis Wojciech, „Komentarz do art. 4” [w:] *Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego. Komentarz*, red. Monika Bartnik et al., 37-49. Olsztyn: Wydział Prawa i Administracji UWM Olsztyn, 2017.
- Lis Wojciech, *Bezpieczeństwo wewnętrzne i porządek publiczny jako sfera działania administracji publicznej*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2015.
- Matys Justyna, „Dobra osobiste osób prawnych i ich niemajątkowa ochrona”, *Monitor Prawniczy*, nr 10 (2006): 521-529.
- Micek Łukasz, „Głosa do wyroku SA w Gdańsku z dnia 15 kwietnia 1994 r. (sygn. ACr 156/94)”, *Wokanda*, nr 1 (1995): 41-46.
- Michałowska Kinga, „Dobre imię osoby prawnej w świetle orzecznictwa”, *Studia Oeconomica Posnaniensia*, nr 3 (2015): 7-19.

- Niedośpiał Michał, „Know-how i sprawa porozumień międzynarodowych”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej*, z. 10 (1977): 203-238.
- Ohanowicz Alfred [w:] *System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań-część ogólna*, red. Zbigniew Radwański, 482-495. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1981.
- Panowicz-Lipska Janina, *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1975.
- Pazdan Maksymilian [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I*, red. Krzysztof Pietrzykowski, 81-152. Warszawa: CH Beck, 2002.
- Pieprzny Stanisław, Elżbieta Ura, „Formacje mundurowe w systemie administracji publicznej” [w:] *Służby i formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Elżbieta Ura, Stanisław Pieprzny, 15-32. Rzeszów: RS Druk, 2010.
- Poźniak-Niedzielska Maria, „Nazwa osoby prawnej jako przedmiot ochrony prawa cywilnego” [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego, Księga Pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, red. Jan Błeszyński, Jerzy Rajski 295-300. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985.
- Poźniak-Niedzielska Maria, „Wyniki prac badawczych jako dobro prawne”, *Państwo i Prawo*, z. 9 (1986), 55-56.
- Poźniak-Niedzielska Maria, *Dobra niematerialne przedsiębiorstwa państwowe*. Lublin: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1990.
- „Przysługiwać” [w:] *Słownik języka polskiego PWN*. <https://sjp.pwn.pl/sjp/przyslugiwac;2512586.html>.
- Sitko Joanna, *Firma i jej ochrona*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009.
- Skubisz Ryszard, „Ochrona zagranicznej nazwy handlowej w Polsce” [w:] *Księga pamiątkowa I Kongresu Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Aleksander Oleszko 233-242. Kluczbork: Klucz-Druk Sp. z o.o., 1994.
- Skubisz Ryszard, „Prawo do firmy i jego ochrona”, *Państwo i Prawo*, nr 1 (1993): 25-32.
- Skubisz Ryszard, *Prawo z rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawnoporównawczym*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1988.
- Sołtys Bogusław, *Nazwy handlowe i ich ochrona w prawie polskim*. Kraków: Zakamycze 2003.
- Szewc Andrzej, „Informacja jako prawne dobro majątkowe” [w:] *Przetwarzanie i ochrona danych*, red. Grażyna Szpor, 70-77. Katowice: Stowarzyszenie SILGIS, 1998.
- Tylec Grzegorz, *Imię i nazwisko osoby fizycznej oraz ich ochrona w polskim prawie cywilnym*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013.
- Wróblewski Stanisław, *Kodeks handlowy. Komentarz*. Kraków: Wydawca: Leon Frommer, 1935.